

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בשב"ק פרשת בהעלותך תשפ"ג לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף שס"ח

דרשת פרקי אבות

מכויייתם. וכמו שסיים ש'כל' דבריהם כגחלי אש, כמאמרם (מכות יא.) דקללת חכם אפילו על תנאי היא באה, ואפילו בחנם היא באה ע"כ. וכל היוצא מפייהם הם גחלי אש, ויש להזהר שלא תכוה.

גם המשיל אותם לגחלת, ולא לאש, כי אש ניכר לכל שהיא שורף, אבל גחלים יש עוממות, שמבחוץ לא ניכר עליהם כלל חמימות, אבל בתוכו יש לבת אש שכחו לשרוף. וכמו כן יש חכמי ישראל שהם קפדנים, אשר אורייתא הוא דקא מרתחא ליה (תענית ד), ומהם רגילים לשמור עצמם שלא לנגוע בקפידתם. אך יש חכמי ישראל ענוים ושפלים וסבלנים, עד שלא מרגישין כלל בבזיונם, והמה דומים לגחלים שלא ניכר האש שבתוכם, ועם כל זה הוי זהיר 'בגחלתן' שלא תכוה.

ונשלב זאת לפרשתנו, שסיפרה תורה, ותדבר מרים ואהרן במשה על אודות האשה הכושית אשר לקח וגו' (יב-א), במה שפירש משה מן האשה. ויאמרו הרק אך במשה דבר ה' הלא גם בנו דבר נולא פירשנו מדרך ארץ, ומיד ירד ה' בכבודו ובעצמו בעמוד ענן להוכיחם, ונענשה מרים תיכף, והנה מרים מצורעת כשלג. והכתוב מעיד כי משה לא נפגע כלל מדבריהם, והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה, ועם כל זה נענשו. וברש"י הוסיף עוד, ומה מרים שלא נתכוונה לגנותו כך נענשה, קל וחומר למספר בגנותו של חבירו ע"כ. וברש"י (שמות כ-בג) ולא תעלה במעלות על מזבחי, והרי דברים קל

במשנה (אבות ב"י) והוי מתחמם כנגד אורן של חכמים, והוי זהיר בגחלתן שלא תכוה, שנשיכתן נשיכת שועל, ועקיצתן עקיצת עקרב, ולחישתן לחישת שרף, וכל דבריהם כגחלי אש. הנה מבואר ברמב"ם (ה' דעות ו-ב) מצות עשה להדבק בחכמים כדי ללמוד ממעשיהם שנאמר (דברים יג) ובו תדבק, וכי אפשר לאדם להדבק בשכינה, אלא כך אמרו חכמים בפירוש מצוה זו, הדבק בחכמים ותלמידיהם, לפיכך צריך אדם להשתדל שישא בת תלמיד חכם וישיא בתו לתלמיד חכם, ולאכול ולשתות עם תלמידי חכמים, ולעשות פרקמטיא לתלמיד חכם, ולהתחבר להן בכל מיני חיבור שנאמר (שם יא-כב) ולדבקה בו, וכן צוו חכמים ואמרו והוי מתאבק בעפר רגליהם ושותה בצמא את דבריהם ע"כ. וברש"י (שם) ולדבקה בו, וכי אפשר לומר כן, והלא אש אוכלה הוא, אלא הדבק בתלמידים ובחכמים, ומעלה אני עליך כאלו נדבקת בו ע"כ. והיינו כי תלמידי חכמים כל גופן אש (חגיגה כו.), מפני שהם דבוקים בהתורה ובהקב"ה אש אוכלה, על כן כל המתקרב אצלם מתחמם מאורן. והיינו שהם משפיעים על הסביבה, שלא תהא עבודת ה' קר כמצות אנשים מלומדה, אלא שתהא הלב בוער באש בעת קיום המצוה, והם מתחמם מאורן של תלמידי חכמים.

ואמר 'והוי זהיר בגחלתן שלא תכוה', שהנוגע בגחלת ונכוה, אין זה עונש על נגיעתו, אלא זהו טבעי מעצמו, שגם בשוגג או באונס הוא נכוה. ועל דרך זה היא גחלתן של חכמים, שבכל אופן שהוא פוגע בהם הוא נכוה, וגם כאשר יש לו תירוץ מספיק על מעשיו לא ינצל

יפלא, שחז"ל ידברו בגנותם של הזקנים, שביזו את יהושע לומר עליו אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה.

*

והרהרתי במעלת זקני תלמידי חכמים, כי הכתוב אומר (קהלת יב-ה) כי הולך האדם אל בית עולמו. וכבר דברנו בזה, במה שאמר לשון הוה שהולך לבית עולמו, והוי ליה לומר כי ילך האדם, לשון עתיד. אך אנו רואים כי תינוק הנולד מתפתח ומתגדל לאט לאט, ומשנה לשנה מתרבה כוחותיו וחושיו, שמתחיל לילך ואחר כך לדבר, וללמוד מקרא משנה, וגם כחות גופו מתגברים, בן עשרים לרדוף, בן שלשים לכת. וכמו כן שכלו מתרבה, בן ארבעים לבינה, בן חמשים לעצה (אבות ה-כא). ואז מגיע האדם לרום שלימותו, ועומד על רום הגובה. ושוב כשנעשה בן ששים לזקנה, מתחילין ימי הירידה, כוחותיו נחלש, וחושיו לא חזקים עוד כימי קדם, כי יש באדם מליוני תאים של חיים, ובשנות הירידה משנה לשנה מתים רבים מהם, ולכן נחלש הכח והתאווה והרדיפה אחר עניני עולם, עד שבסוף ימיו מתו כבר ממנו הרבה מכוחותיו, ולא נשאר מחיותו רק מחצה שליש ורביע, עד שמגיע יום מיתתו אשר אז עוזב גם הקוסטא דחיותא שהיה נשאר לו עדיין. ואם כן אין האדם מת פתאום, אלא זה תהליך של כמה שנים, שגופו מת לאט לאט, 'והולך' אדם אל בית עולמו, שכאשר מתחילין ימי הזקנה הוא מת לאט לאט, מיום ליום ומשנה לשנה, והולך לעולמו.

אמנם בתלמידי חכמים יש מתנת ה', חוץ לדרך הטבע, שהחכמה שלו שהיתה ראויה להמעט בימי הזקנה, וכדרך זקני עם הארץ שכל זמן שהם מזקינים דעתן מיטרפת עליהן, יש להם ברכת ה', אשר לא רק שאינו מתמעט חכמתם, אלא כל זמן שהם מזקינים דעתם מתיישבת עליהם, וחכמה נתוספת בהם, שנאמר (איוב יב-יב) ביששים חכמה ואורך ימים תבונה (קנים ג-ג, שבת קנב). והיינו שגם כאשר כוחותם נחלש, וגם הזכרון נחלש, מכל מקום חלק החכמה, להבין ולהשכיל ולהיות מבין דבר מתוך דבר, זה לא נחלש אצלם, ואדרבה כל שנה שמזקינים דעתן מתיישבת, וחכמה נתוספת בהם.

וכדאי לספר מה שמובא בשו"ת חתם סופר (החדשות סימן לב-ג), שהגאונים בעל שואל ומשיב זצ"ל, וגיסו רבי מרדכי זאב איטינגא זצ"ל, הוציאו ביחד ספר הגהות הלבוש על הש"ס, ועמד אחד והדפיס קונטרס דובר מישרים ביקורת

וחומר, ומה אבנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על בזיון, אמרה תורה הואיל ויש בהם צורך לא תנהג בהם מנהג בזיון, חבירך שהוא בדמות יוצרך ומקפיד על בזיונו על אחת כמה וכמה ע"כ.

ובאמת כאשר בני אדם מספרים זה לזה שמשה פירש, הרי זה דיבור של שבח מופלא על צדקתו. אך כל זה הוא בשביל שאין זה מחייב גם אותו, שהרי הוא אינו נביא ה'. אבל כאשר נביאים מדברים מזה, אשר גם בנו דבר ה', ואין אנו עושין כן, ואם כן הנהגת משה מחייבת גם אותם, אז משתנה נוסח הדיבור, לגנות את מעשיו, שלא היה צריך להתנהג כן. ואם כי מרים ואהרן נשגבה צדקתם, מכל מקום לא נמלטו מחרון אף ה' עבור שנגעו בגחלת של משה.

*

והנה מציינו שאחר מיתת משה רבינו דיברו הזקנים בגנותו של יהושע, ויש להבין איך לא חששו לגחלתן של חכמי ישראל. והיא מה שסיפרה תורה, שמשה רבינו קודם מיתתו ביקש יפקוד ה' אלקי הרוחות לכל בשר איש על העדה וגו', ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו, וסמכת את ידך עליו וגו', ונתתה מהודך עליו וגו', ויעש משה כאשר צוה ה' אותו וגו', ויסמוך את ידיו עליו וגו' (במדבר כז-טו). וברש"י ויסמוך את ידיו, בעין יפה יותר ויותר ממה שנצטווה, שהקב"ה אמר לו וסמכת את ידך, והוא עשה בשתי ידיו, ועשאו ככלי מלא וגדוש, ומלאו חכמתו בעין יפה ע"כ. ויש להבין הכוונה במה שאמר על יהושע שהוא 'איש אשר רוח בו', וגם מהו הכוונה במה שאמרו שעשאו 'מלא וגדוש'.

ובגמרא (בבא בתרא עה.) ונתתה מהודך עליו, ולא כל הודך, זקנים שבאותו הדור [שראו משה ויהושע] אמרו, פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה, אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה [שבזמן מועט נתמעט הכבוד כל כך, שהרי יהושע היה נביא ומלך כמשה, ולא יכול להגיע לכבודו] ע"כ. ויש להבין למה דימו אותם לחמה ולבנה דייקא, ולא לאבוקה ונר או כיוצא בה. ועוד, הלא ההבדל בין חמה ללבנה גם הנערים מכירים, וגם ילדים קטנים, ולמה רק זקנים שבדור אמרו כן, ולא כל הכלל ישראל. ועוד יותר יש להבין, כי לדבר בגנותו של יהושע מתאים יותר לבני הנעורים, ולא לזקנים שדעתם מיושבת, ובפרט לזקני תלמידי חכמים שבדור המדבר. ועוד יותר

אשר אני שם עליך ושמתי עליהם וכו'. והקרוב בעיני, כי כל ימי הזקנים נעשה להם כן, שידעו בכל מה שיצוה השם לישראל ביד משה בצרכי שעתם והמקרים אשר יבואו להם במדבר. וזה טעם ונשאו אתך במשא העם, כי כל מה שיאמר משה לעם, ידעו הם, ויתנבאו בהם לעם כל אחד בשבטו ואלופו, ומפני זה לא ישא משה לבדו תלונותם ע"כ.

ואם כן היה במדבר שלשה סוגי נבואות, כי נבואת משה מופלגת, אשר פה אל פה אדבר בו, ומראה ולא בחידות, ותמונת ה' יביט (יב-ח), ושאר הנביאים אין רואים באספקלריא המאירה, אלא במראה אליו אתודע, בחלום אדבר בו (יב-ו). והזקנים גם לזה לא זכו, אלא כאשר נתגלה נבואה למשה, לא הוצרך משה למסור להם דיבור ה' שנתגלה לו, אלא מרוחו של משה נאצל עליהם, והשיגו הדיבור מעצמם.

ובמהרשי"א (סנהדרין יז. ד"ה התם) ביאר בזה בפרשתנו, וישארו שני אנשים במחנה, שם האחד אלדד ושם השני מידד, ותנח עליהם הרוח, והמה בכתובים ולא יצאו האהלה, מתנבאים במחנה וגו'. ויאמר לו משה המקנא אתה לי, ומי יתן כל עם ה' נביאים כי יתן ה' את רוחו עליהם (יא-כו), דלכן קינא יהושע רק על נבואת אלדד ומידד, ולא על נבואת השבעים זקנים, כי נבואתם לא היה מאצילות רוח של משה, אלא באלדד ומידד כתיב ותנח עליהם הרוח, מאתו יתברך, והיו מתנבאים והולכים כמו משה שהיתה נבואתו מאתו יתברך, ועל כן נתקנא יהושע בהם. והשיב לו משה, המקנא אתה לי, הלא אין אדם מתקנא בתלמידו (סנהדרין קה:), ומי יתן כל עם ה' נביאים כמותי, כי יתן ה' את רוחו עליהם, ולא רוחי, שיהיו חשובים כמותי, לא הייתי מתקנא בהם ע"ש.

ובחתם סופר (בפרשתנו נד.) כתב דבר נחמד לבאר מה שסיפר הכתוב (יב-א) ותדבר מרים ואהרן במשה על אודות האשה הכושית אשר לקח וגו', הרק אך במשה דבר ה' הלא גם בנו דבר וגו'. ובתוספות (שבת פז. ד"ה ואתה) נתקשו בשני דברים, חדא, איך דיברו במשה על שפירש מהאשה, הלא ה' הסכים על ידו, כמו שנאמר אחר מתן תורה, שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמוד עמדי (דברים ה-ז). שנית, מאי טעמא המתינו מרים ואהרן לדבר בו עד אחר נבואת אלדד ומידד, ולא מיד אחר מתן תורה כשפירש מאשתו ע"ש.

חריפה על הספר הנ"ל. ושלחו על הדואר למרן החתם סופר זצ"ל, ולא גילה מתחלה מי הוא המחבר. וכותב לו החתם סופר, כאשר השיגוני ב' פעמים על הדואר ספר קטן נקרא דובר מישרים, ולגו עיני דמעות, אוי לעינים שכך רואות, יש ויש אנשי בליעל דורשי רעות מחפשי מומין, וכי מה לו למחבר הזה לפגוע באנשים האלו, ולהלבין פניהם ברבים בדפוס באופן שלא יוכל להשיב עוד לעולם, והם לא חטאו בה', כמה ספרי מינים נדפסו על ה' ועל תורתו, כמה רשעים אפיקורסים איכא בעולם, מי פגע בהם, מי נגע בהם, וזה מחמת קנאה טרח ויגע למצא עונם של אלו, ולגלות קלונם וכו'. אך שבוע העבר קבלתי מכתב משם, שהוא הצעיר הוא המדפיס וכו', על כל פנים שקטתי מצערי, כי אמרתי הרבה ילדות עושה, ואמרו חז"ל (בבא בתרא קלא.) ילדות היתה בי והעותי פני, רק על אחינו בני ישראל שלא מיחו בבניהם, ואוי לתרבות רעה בביתו של אדם שקשה ממאה מלקיות. על כל פנים הנני אומר לו יתקן את אשר עיות, וישרוף הספרים על האח ולא יראו פני החוצה. וחותם משה הק' סופר מפפ"ד, היה אוהבו מאז ע"כ. הרי לנו כי על בני הנעורים אין כל כך קושיא על מעשיהם, כי ילדות יש בהם, ורק על הזקנים יש להתפלא.

ומעתה נחזור לענינינו, למה הזקנים דייקא הגדירו זאת, פני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה. ולסיים אוי לה לאותה בושא אוי לאותה כלימה.

*

ונראה דהנה בפרשתנו סיפרה תורה, שהתרעם משה לא אוכל אנכי לבדי לשאת את כל העם הזה כי כבד ממני (יא-ד). ויאמר ה' אל משה, אספה לי שבעים איש מזקני ישראל וגו', וירדתי ודברתי עמך שם, ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם, ונשאו אתך במשא העם, ולא תשא אתה לבדך וגו'. וירד ה' בענן וידבר אליו, ויאצל מן הרוח אשר עליו, ויתן על שבעים איש הזקנים, ויהי כנוח עליהם הרוח ויתנבאו ולא יספו ע"כ.

וביאר ברמב"ן (יא-ז) שהזקנים אשר אמר בהם שהתנבאו, לא שמעו דיבור מפי השם, ולא נגלה להם במראה או בחלום, אבל השם מדבר עם משה, ומאצילות רוח משה הם יודעים הנבואה ההיא. וזה טעם ויתנבאו ולא יספו, שלא יספו להתנבאות מעצמם, אבל בנבואה שאמר השם למשה בה לבדה התנבאו. וזה טעם 'ואצלתי', שאניח אצלי מן הרוח

אך יש לומר תרזווייהו בחדא מחתא, כי אף שה' צוה לו בהר סיני ואתה פה עמוד עמדי, היינו בשביל שהיה במדריגה היותר גדולה מאהרן ומרים, אבל אחר שנאצל מרוחו של משה על השבעים הזקנים, חשבו שירד משה שבעים מדריגות מנבואתו, ומעתה אינו טוב ומעולה מהם שלא נצטוו לפרוש מאשה. אבל באמת טעו מרים ואהרן בכל זה, כי לא נחסר משה כלום על ידי נבואות הזקנים, וכמבואר ברש"י (יא-יז) למה משה דומה באותה שעה, לנר שמונח על גבי מנורה והכל מדליקין הימנו, ואין אורו חסר כלום, ועדיין בנבואתו עומד, ככחו אז כן כחו עתה, ולא בצדק ערערו על מה שפירש מאשתו ע"כ.

ומעתה השבעים זקנים שלא היו נביאים בעצם, אלא שהאציל משה מרוחו עליהם, והשיגו מעצמם מה שדיבר ה' אל משה, ולא הוצרכו לשאול כל דבר למשה, ובוזה נשאו את העם אתו, אם כן כאשר נסתלק משה רבינו, פסקה מהם מעלתם, שאין להם ממי להשיג נבואתם. אמנם עדיין היו חושבים, כי בהיות שיהושע ממלא מקומו של משה, והרי יהושע גם כן נביא ה' (רש"י מגילה יד. ד"ה נבואה), אם כן כאשר תתגלה נבואה ליהושע, ישיגו גם הם זאת מיהושע כמו שקיבלו ממשה.

אבל באמת לא כן היה, כי כח זה להאציל מרוחו על אחרים לא היה רק ביד משה ולא אצל יהושע. ועל כן אמר ה' למשה, קח לך את יהושע בן נון 'איש אשר רוח בו', שרוחו הוא רק בו בעצמו, ולא כמשה אשר ויאצל מן הרוח אשר עליו ויתן על שבעים איש הזקנים (יא-כב). ואף שסמך משה ידיו על יהושע בעין יפה יותר ממה שנצטווה, מכל מקום עשאו רק ככלי 'מלא וגדוש', שלא מתפשט מרוחו לאחרים, אלא גם כאשר מלא בחכמתו, לא נאצל מרוחו לאחרים, אלא נשאר גדוש על גבו, ולכן אבדו אז הזקנים כל חשיבותם נגד שבטם, ולא השיגו עוד יותר משאר בני ישראל, והיתה זאת להם לבושה וכלימה שירדו ממעלתם במות משה.

והטעם שלא היה כח זה רק במשה ולא ביהושע נראה, כי נשמת משה היתה כללות נשמות כל ישראל (תיקון ז' תיקון ט'), על דרך שאמרו (שהש"ר א-ג) אשה אחת ילדה במצרים ששים רבוא בכרס אחד, ומנו משה ע"כ. (עיי' אור החיים הק' בפרשתנו יא-יב). ועל כן היה יכול להאציל מרוחו לאחרים, שכולם הם חלק מניצוצי נשמתו. ועוד גם זאת, כי אחר חטא העגל שניטלו השתי כתרים מהכלל ישראל,

וכולן זכה משה ונטלן (שבת פח.), על כן היה יכול להאציל מרוחו עליהם, אשר כל זה לא היה ביהושע.

והנה החמה משפעת מאורה גם לאחרים, ומה שעומד נגדה מתחממת ומקבלת אור, וכמו הלבנה שמקבלת אורה מהחמה, וזהו דוגמת משה רבינו שהאציל מרוחו על השבעים איש, ו'פני משה כפני חמה'. לא כן הלבנה, אין לה אור בעצם להשפיע לאחרים. וגם כאשר מאירה לעולם, אין זה אור שלה אלא מאור השמש מתהווה אורה. וכמו כן 'פני יהושע כפני לבנה', שאין רוחו נאצל לאחרים, אלא הוא עצמו יש לו אור שקיבל ממשה, ולא נאצל לאחרים. ודבר זה שרוחו של יהושע לא דומה למשה, לא יכלו להכיר רק הזקנים, אשר עד עתה היה רוחו של משה נאצל עליהם, והשיגו נבואתו של משה, וכעת פסקה זאת מהם, וירדו ממעלתם להיות כשאר שבטי בני ישראל, ועל עצמם אמרו, 'אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה'.

*

והנה החיד"א (חסדי אבות א-א) פירש מה שאמרו הזקנים, אוי לאותה בושה, דהנה ברש"י (כז-טז) כתוב, דכיון ששמע משה שאמר לו המקום תן נחלת צלפחד לבנותיו, אמר הגיע שעה שאתבע צרכי שיירשו בני את גדולתי, אמר לו הקב"ה לא כך עלתה במחשבה לפני, כדאי הוא יהושע ליטול שכר שמושו שלא מש מתוך האהל. וזהו שאמר שלמה (משלי כז-יח) נוצר תאנה יאכל פריה ע"כ. ובמדרש (במדב"ר כא-יד) שאמר לו ה', יהושע הרבה שרתך, והרבה חלק לך כבוד, והוא היה משכים ומעריב בבית הועד שלך, הוא היה מסדר את הספסלים, והוא פורס את המחצלאות. הואיל והוא שרתך בכל כחו, כדאי הוא שישמש את ישראל, שאינו מאבד שכרו, קח לך את יהושע בן נון, לקיים מה שנאמר נוצר תאנה יאכל פריה ע"כ.

והנה הזקנים אשר בשעתו בושים היו לעשות עבור משה מה שעשה יהושע, וכאשר ראו עכשיו שדוקא בזכות זה נעשה יהושע למנהיגם של ישראל, ופניו מאירים כפני לבנה, קראו אוי לה לאותה בושה ואוי לה לאותה כלימה, אוי לבושה זו אשר התביישנו אז לסדר את הספסלים בבית המדרש, אותה בושה גרמה לנו עכשיו כי נהיה תלמידיו של יהושע הצעיר ע"כ.

*

ואמר, והוי 'מתחמם' כנגד אורן של חכמים, דאיתא במדרש (שם יב-ט) ושומר אדוניו יכובד (משלי כז-יח), זה יהושע שהיה משמש את משה ביום ובלילה וכו'. ולפי שמש אדוניו זכה לרוח הקודש, שנאמר (יהושע א-א) ויהי אחרי מות משה וגו', ויאמר ה' אל יהושע בן נון משרת משה, שאין תלמוד לומר משרת משה, למה נאמר, לומר לך לפי שהיה משרת משה, זכה לנבואה, הוי שומר אדוניו

יכובד ע"כ. ואמרו עוד במדרש (ויק"ר כא-יב) דבשעה שהיה רוח הקודש שרוי על אהרן, היו פניו בוערות כלפידים, הדא הוא דכתיב (מלאכי ב-ז) כי מלאך ה' צבאות הוא ע"כ. ומעתה כיון שהמשרת חכם וזכה לרוח הקודש, ואז פניו בוערות כלפידים, לכן רימזו והוי 'מתחמם' כנגד אורן של חכמים. דכיון ששכרו רוח הקודש, הרי הוא מתחמם באורן של חכמים.

סעודה שלישית

דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות (ח-ב). ברש"י למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה דעתו, שלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה, חייך שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות (תנחומא ה) ע"כ. ויש להבין הכוונה במה שאמר לו שלך גדולה משלהם.

ואמר הכתוב שוב, ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותיה, כאשר צוה ה' את משה (ח-א). וברש"י להגיד שבחו של אהרן שלא שינה ע"כ. והיא פליאה שיצטרך ה' להעיד על אהרן שעשה מצות ה' כמו שנצטוה. ולא עוד, אלא שסיום הכתוב 'כאשר צוה ה' את משה', לכאורה מיותר לגמרי. ונראה דהנה מצות הדלקת המנורה כתובה בתורה שלשה פעמים, חדא בפרשת תצוה, ושם נאמר להעלות נר תמיד (שמות כז-ב). שנית בפרשת אמור, וגם שם נאמר להעלות נר תמיד (ויקרא כד-ב). שלישית בפרשה זו, וכאן לא נאמר להעלות נר תמיד. וטעמא בעי למה לא נאמר כן גם כאן.

ונראה דהנה ידוע שהמנורה רומזת על התורה, נר מצוה ותורה אור (משלי י-ג), ואהרן בהדלקתה זכה להמשיך לישראל את אור התורה, אשר התורה נארגת משבעה ספרים, כמו שאמרו (שבת קטז). חצבה עמודיה שבעה (שם ט-א), אלו שבעה ספרי תורה ע"ש. ובהדלקת שבעת הנרות, הדליק אור התורה בישראל. ועל כן אמרו (בבא בתרא כה:) הרוצה שיחכים ידרים, וסימניך מנורה בדרום, הרי כי הארת חכמת התורה היתה באה מהמנורה.

ונראה דאיתא בגמרא (שבת כב:) מחוץ לפרוכת העדות באהל מועד יערוך אותו אהרן וגו', עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל, זו נר מערבי, שנותן בה שמן כמדת חברותיה, וממנה היה מדליק ובה היה מסיים ע"כ. ובגמרא (יומא לט.) ארבעים שנה שמש שמעון הצדיק היה נר מערבי דולק [לאחר שכבו כל הנרות], מכאן ואילך פעמים דולק פעמים כבה ע"כ.

והנה בגמרא (מגילה ג.) אמרו דעבודת הקרבנות חמורה מתלמוד תורה, ולכן כמו שכהנים בעבודתן ולויים בדוכנן מבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה, קל וחומר שמבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה. אמנם תלמוד תורה דרבים גדול יותר מהקרבנות תמידין שנאמר (יהושע ה-יד) עתה באתי, שבא עבור ביטול תלמוד תורה ולא על ביטול התמיד של בין הערבים ע"ש. ואם כן אהרן שבהדלקתו המנורה האיר התורה לכל עם ה', הרי זה תלמוד תורה דרבים דחשובה מעבודה, ולך גדולה משלהם.

ומבואר ברמב"ן (שמות כז-ב) דאיתא בתורת כהנים, להעלות נר תמיד, שיהא נר מערבי תמיד. מצאו שכבה מדשנו ומדליקו ממזבח העולה, דאפילו ביום נמי מדליק נר מערבי, לפי שהוא תמיד לעולם ע"כ. [וכן הוא במנחת חינוך (מצוה צח אות יב)]. ולפי זה מצות הדלקת המנורה כוללת שתי הדלקות, חדא, בין הערבים מדליק כל השבעה נרות, ונותן בהם שמן מערב עד בוקר. שנית, שאם כבו הנרות בבוקר יש לו להדליק נר יחידי, נר המערבי, כדי

להדליקם שנית ביום, מפני שלא כבו בבוקר, אלא נשארו דלוק גם כל היום.

*

והנה בחנוכת התורה כתוב לפרש מה שנאמר ויעש כן אהרן, דאיתא בגמרא (חגיגה יב.) אמר רבי אלעזר אור שברא הקב"ה ביום ראשון, אדם צופה בו מסוף העולם ועד סופו, כיון שנסתכל הקב"ה בדור המבול ובדור הפלגה וראה שמעשיהם מקולקלים, עמד וגנזו מהן, שנאמר (איוב לח-טו) וימנע מרשעים אורם. ולמי גנזו, לצדיקים לעתיד לבא, שנאמר (בראשית א-ד) וירא אלקים את האור כי טוב, ואין טוב אלא צדיק, שנאמר (ישעיה ג-י) אמרו צדיק כי טוב. כיון שראה אור שגנזו לצדיקים, מיד שמח, שנאמר (משלי יג-ט) אור צדיקים ישמח ע"כ.

והנה בבריאת האור נאמר, ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור (בראשית א-ג). וכתב הרמב"ן, לא אמר 'ויהי כן', כאמור בשאר הימים, לפי שלא עמד האור בתכונה הזאת כל הימים כשאר מעשה בראשית ע"כ. ומקורו בספר הבהיר (נז.) אמר רבי מאיר מאי דכתיב ויהי אור, ולא אמר ויהי כן, מלמד שהאור ההוא גדול, ואין כל בריה יכולה להסתכל בו, גנזו הקב"ה לצדיקים לעתיד לבא וכו' ע"כ. ואיתא בספרי המקובלים (עין זוה"ק ח"ב קסז.) דאהרן בכוונת המנורה, המשיך האור הגנוז לבית המקדש. וזהו פירוש ויעש 'כן' אהרן, שתיקן מלת 'כן' שהיתה חסרה בבריאת האור, על ידי שהמשיך בהדלקתו את האור ההוא, ומגיד שבחו של אהרן 'שלא שינה', שלא שינה את בריאת האור מכל הבריאה, דהוי כאילו נאמר גם במאורות ויהי כן כמו בשאר הימים ע"כ.

*

ונראה בביאור הדברים, דהנה לכאורה יפלא, הלא הקב"ה ידע שסופו לגנוז האור, ומה הכריחו מתחלה לברוא מה שלא יתקיים אחר כך. ואם כדי שיוכלו ליהנות ממנו לעתיד, אכתי תקשה למה שלטה האור שבעת ימי בראשית (רש"י א-ד), ולא נגנזו תיכף. [ובזוה"ק (ח"ב קמח.) דלא שמש בעולם רק ביום הראשון ע"ש. וברמב"ן (בראשית א-ד) כתוב ששמש שלשה ימים ע"ש].

גם לבאר מה שאמרו (שם) בשעה שברא הקב"ה את העולם, היה מרחיב והולך כשתי פקעיות של שתי, עד שגער בו הקב"ה והעמידו, שנאמר (איוב כו-יא) עמודי שמים ירופפו ויתמהו מגערתו. והיינו דאמר ריש לקיש מאי דכתיב

להעלות נר תמיד. אמנם אם הכהן היה צדיק, היה נר המערבי דולק גם ביום, ולא נתכלה השמן, והכהן היה בא בין הערבים, ואז היה מדשן הנרות ומדליקם מחדש.

ואם כן אהרן בגודל קדושתו, לא הוצרך להדליק שנית בבוקר את הנר המערבי, כי היה נשאר דלוק מעצמו כל היום, ולא הדליק רק פעם אחת בערב השבעה נרות. וזהו שאמר ה' לאהרן, 'בהעלותך את הנרות', כאשר אתה עומד ומדליק, אז 'אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות', ואין צריכין לצוות להעלות נר תמיד, שיהא מדליק גם ביום הנר המערבי, כי זה יתהווה ממילא בדרך נס, עדות שהשכינה שורה בישראל. ועל זה משבח הכתוב את אהרן, ויעש כן אהרן, שלא הצריך להדליק רק פעם אחת בערב השבעה נרות, ומגיד שבחו של אהרן שלא 'שינה', שלא הוצרך להדליק שנית בבוקר את הנר המערבי להיות דולק כל היום, כי בהדלקת הנרות של אהרן היה זה נס תמידי שלא כבה נר המערבי.

*

והנה מתחלה אמר הכתוב, בהעלותך את הנרת, חסר וי"ו, ושוב אמר, אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות, מלא וי"ו. וצריך ביאור. ונראה דהנה דעת הרמב"ם (ה' תמידין ומוספין ג-ב) דמצות המנורה שתהא דלוק תמיד, הן בלילה והן ביום, ובכל בוקר מדליק נר שכבה, והדלקת הנרות היא הטבתם, ונר שמצאו שלא כבה מתקנו ע"ש. ומעתה יש לומר דהדלקתו של אהרן היתה עדיפא משאר הכהנים הבאים אחריו, שכאשר הדליק אהרן את המנורה, לא רק שהנר המערבי לא כבה, אלא גם שאר הששה נרות שלא היה בהם שמן אלא מערב עד בוקר, נשארו דלוקין כמו הנר המערבי. והרי מצינו כיוצא בה במדרש תנחומא (תצה א) שבימי רבי חנינא סגן הכהנים היה דולק פעם המנורה כל השנה כולה ע"ש.

וזהו שאמר ה' לאהרן דייקא, 'בהעלותך את הנרות', חסר וי"ו, שבדרך הטבע היו שש נרות כבויים בבוקר, וחסרו מלהיות דלוק, שהרי לא היו בהם שמן רק מערב עד בוקר, אבל כאשר אתה תדליקם אז תהא בו ברכה, אשר 'אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות', מלא וי"ו, אשר לא רק הנר המערבי ישאר דלוק לעדות שהשכינה שורה בישראל, אלא כל שבעת הנרות ישארו להאיר. ויעש כן אהרן, מגיד שבחו של אהרן שלא שינה, שלא הוצרך

(בראשית לה-יא) אני א-ל שד"י, אני הוא שאמרתי לעולם די. אמר ריש לקיש בשעה שברא הקב"ה את הים, היה מרחיב והולך, עד שגער בו הקב"ה ויבשו, שנאמר (נחום א-ד) גוער בים ויבשהו וכל הנהרות החריב ע"כ. ובמדרש (ב"ר ה-ח) אני אמרתי לשמים וארץ די, שאלמלא כן היו מותחים והולכין עד עכשיו ע"כ. וצריך ביאור שלא מצינו כן בשאר הבריאה, שיהיה מותח והולך עד שהעמידו, ולמה לא היה גם השמש והירח מרחיבין עד אין שיעור.

ונראה דאיתא במדרש (ב"ר א-א) התורה אומרת אני הייתי כלי אומנתו של הקב"ה, בנוהג שבעולם מלך בשר ודם בונה פלטין, אינו בונה אותה מדעת עצמו אלא מדעת אומן, והאומן אינו בונה אותה מדעת עצמו, אלא דיפתראות ופינקסאות יש לו, לדעת היאך הוא עושה חדרים, היאך הוא עושה פשפושין. כך היה הקב"ה מביט בתורה ובורא את העולם, והתורה אמרה (א-א) בראשית ברא אלקים, ואין ראשית אלא תורה, היאך מה דאת אמר (משלי ח-כב) ה' קנני ראשית דרכו ע"כ. ואם כן עצם כדור העולם נברא מעצם התורה, ופרטיה נתהווה מאותיות התורה.

וכיון שהתורה ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים (איוב יא-ט), ולכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד (תהלים קיט-צו), על כן כאשר אסתכל באורייתא וברא עלמא, התחילה העולם להתפשט עד אין שיעור, דוגמת התורה שאין לה גבול, ואלמלא לא היה גוער בהם לומר די, היו עדיין נמתחין והולכין, כי התורה אין לה קץ. אבל בהיות שהתגלות התורה למטה לא ניתנה לנו כעת כולה, וכמאמרם (קה"ר ב-א) כל התורה שאת לומד בעולם הזה, הבל היא לפני התורה שבעולם הבא ע"ש. על כן גם בריאת העולם היא בגבול, ואמר לעולמו די. מה שאין כן פרטי הבריאה הם מאותיות התורה שיש לכל אות גבול, על כן מתחלה הם נבראו בגבול. נוגם יש לומר דהעולם מתחלה התפשטה בלי שיעור כפי ערך התורה שבעל פה שאין לה חקר, והקב"ה אמר לעולמו די, שנברא רק כפי ערך תורה שבכתב שיש לה גבול].

*

ומזה נבוא לבאר בריאת האור בעולם, דאסתכל באורייתא וברא את האור, שזה נברא מאורה של תורה, שהיא ההשגה שיש באדם להשיג את עומק התורה, על דרך והאר עינינו בתורתך, ומאורה של תורה נברא האור בעולם. והנה אורה של תורה הם חמשים שערי בינה, כדאיתא בגמרא

(ראש השנה כא:) כתיב אמרות ה' אמרות טהורות כסף צרוף בעליל לארץ מזוקק שבעתים (תהלים יב-ז), רב ושמואל, חד אמר חמשים שערי בינה נבראו בעולם וכולם ניתנו למשה חסר אחת, שנאמר (שם ח-ו) ותחסרהו מעט מאלקים [מזוקק שבעתים, שאדם יכול לדרוש כל דבר ודבר במ"ט ענינים, ז' שביעיות, והם חמשים חסר אחת שנמסרו לו למשה בסיני, למדנו שחמשים נבראו, שהרי מעט נחסר מאלקים] ע"כ. וכתב בלקוטי תורה להאר"י הק' (פ' ואתחנן) כי קודם שחטאו ישראל היה משה בתכלית השלימות, והיה משיג שער החמשים של נ' שערי בינה הגדול מכולם, וכשחטאו ישראל בעגל נעלם ממנו, וזהו שכתוב (שמות יט-כד) ל"ך רד כי שחת עמך, רצה לומר רד ממנין ל"ך. וזהו שאמרו חמשים שערי בינה נבראו בעולם 'וכלן' ניתנו למשה, חסר אחת, פירוש מעיקרא כולם ניתנו לו, ואחר כך חסרוהו אחת וכו' עכ"ד.

ובערבי נחל (דרוש ב לפסח) הביא משל"ה הק' (עיין מסכת שבעות ריש תורה אור) שהקשה על מה דפעמים איתא שהתורה נדרשת במ"ט פנים (במדב"ר ב-ג), ופעמים איתא ע' פנים לתורה (שם יג-טו). ותירץ כי ההשגה האפשרית לכל בני אדם הוא רק במ"ט שערים, ולכן אמרו שנדרשת במ"ט פנים. ואולם מצד עצמה יש ע' פנים לתורה, כי שער הנו"ן הוא שם אהי"ה שעולה כ"א, הרי מ"ט וכ"א הוא שבעים עכ"ד.

ואם כן בריאת האור בעולם שורשה מאור התורה שהם חמשים שערי בינה, ולכן בריאת אור יום ראשון היתה עצומה מאד, שהיתה בה אור שער החמשים שבבינה, שכולם ניתנו למשה, וירדה לעולם מתחלת הבריאה. אך בהיות שעל ידי החטא נחסר אור של שער הנו"ן, על כן כאשר הסתכל ה' בחטא דור המבול ודור הפלגה גם כן החסיר האור ההוא, כמו שנחסר בשביל החטא השער החמשים. – ולכן לא נאמר בבריאת האור 'יהי כן', כיון שנגזר האור הראשון של שער הנו"ן, שהיה בה אור של ע' פנים לתורה, וזה נחסר מהעולם, על כן לא נאמר ויהי 'כן', שלא נשאר בעולם האור של ע' פנים לתורה, שעולה מספר 'כן'.

אמנם כתב שם בלקוטי תורה, כי השי"ת לא ימנע טוב להולכים בתמים, ובעת תוסף רוחם יגועון לא יגרע מצדיק עינו, וזכה אז להשיג גם שער הנו"ן. וזהו שנאמר (דברים לד-א) ויעל משה מערבות מוא"ב [בגימטריא מ"ט] על הר נבו, נ' בו ע"ש. ואם כן אור שער הנו"ן נגזר רק לפי שעה

ובסופו חזר האור ההוא לעולם, על כן גם האור ההוא של הבריאה יחזור לצדיקים לעתיד לבוא. – ואם כן האור שנברא בעולם, ששורשו מאור התורה, הוי דומיא דאור של שער הנו"ן, שמתחלה נבראה וירדה למשה, ושוב נסתלקה ממנו ועמד וגנזו, ושוב יחזור לעתיד.

ומעתה אהרן הכהן כשהדליק את 'שבעת' קני המנורה, האיר בזה אור התורה למטה, שהתורה מזוקקת שבעתים, שבעה פעמים שבעה, מ"ט פנים לתורה שניתנה השגה זו לכל אדם. ועוד גם זאת שהוסיף להמשיך אור התורה של שער הנו"ן, כפי שלימד ה' את התורה מתחלה למשה כשעלה למרום, אשר בשער הנו"ן יש שבעים פנים לתורה.

והנה מבואר בספד"ק נועם אלימלך (ד"ה ויעש), דשבעת הנרות הם מכוונים נגד השבעה רועים, אברהם יצחק ויעקב מצד אחד, והאמצעי שבמנורה נגד משה רבינו, ושוב נגד אהרן יוסף דוד ע"כ. (ועיי' אבן שלמה אות ט). והנה משה רבינו הרי השיג גם שער הנו"ן שבתורה, ולכן 'אל מול פני המנורה העלה נרותיה', שפונים כולם לאמצעי שבמנורה, להמשיך ממנה שער הנו"ן שניתנה למשה, שבו יש שבעים פנים לתורה. וזהו שאמר הכתוב ויעש 'כן' אהרן, בגימטריא שבעים, להמשיך אור התורה משער הנו"ן שיש בה ע' פנים לתורה, 'אל מול פני המנורה העלה נרותיה', שמכוון נגד משה, והמשיך אור התורה למטה באותה דרגא שהיה 'כאשר צוה ה' את משה', שנמסרה לו אז התורה בחמשים שערי בינה, כן עשה אהרן את המנורה.

*

גם יש לומר, דהנה הענין שצוה הכתוב, שששת הקנים מימין ומשמאל יהיו פונים למול האמצעי, כתוב בדברי יואל (בפרשתנו רמח). דאיתא בילקוט (רמז תשיט) בהעלותך את הנרות, למה שבעה נרות וכו' כנגד שבעת ימי בראשית ע"כ. מבואר מזה שמעשה המנורה מכוונים נגד ימי השבוע. והנה ידוע כי ג' ימים שלפני השבת שייכים לשבת הבאה, וג' ימים שלאחר השבת שייכים לשבת שלפניהם, וכדאיתא

(גיטין עז). חד בשבתא ותרי ותלתא בתר שבתא, ארבעה וחמשה ומעלי שבתא קמיה שבתא (וכן הוא בשו"ע אבהע"ז סימן קמד-ו). ואם כן כיון ששבעת הנרות רומזות על שבעת ימי השבוע, נמצא דהנר האמצעי רומז אל יום השבת, שהיא האמצעי בין ג' ימים שלפני השבת ובין ג' ימים שלאחר השבת. ועל דרך זה נתקן (כפייט אומר בשבחין) ימינא ושמאלא ובינייהו כלה וכו', דהכלה שהיא שבת מלכתא היא בין ג' ימים שלפניה לג' ימים שלאחריה ע"כ.

ולענינינו שהדליק אהרן את הנרות מול האמצעי שבמנורה, כנגד משה שנתגלו לו כל החמשים שערי בינה, יש בזה קשר גם ליום השבת. דהנה הגם דנגזר האור של ראשית הבריאה, מכל מקום מצינו ברכה באור ביום השבת, וכדאיתא במדרש (ב"ר יא-ב) ויברך אלקים את יום השביעי (בראשית ב-ג), רבי אלעזר אומר ברכו בנר, ובי היה המעשה, פעם אחת הדלקתי את הנר בלילי שבת, ובאתי ומצאתי אותו במוצאי שבת דלוק, ולא חסר כלום. ברכו באור פניו של אדם, קדשו באור פניו של אדם, לא דומה אור פניו של אדם כל ימות השבת כמו שהוא דומה בשבת ע"כ.

ונראה דהנה מבואר בדברי האר"י (שער הכוונות דרושי קבלת שבת) שבחטא העגל נסתלקו ממשה רבינו אלף חלקי אורה בעון ישראל, ובכל ערב שבת חוזר משה לקחת אותם האורות של אלף חלקים שלו שנאבדו ממנו, וזהו ישמח משה במתנת חלקו ע"ש. וכנראה שמה שנסתלק ממנו אלף אורות, זה עולה בקנה אחד, עם מה שנסתלק ממנו אז אור שער הנו"ן בבינה, ובשבת חוזר משה לקבל מהאור ההוא. ומעתה בתחלת הבריאה שנברא האור משער הנו"ן שבתורה, אלא שנגזר מהעולם, כמו שנסתלק האור ההוא ממשה, מכל מקום בשבת שחזר מהאור ההוא למשה, על כן גם בבריאה יש המשכת אור מהאור הגנוז, ששורשו משער הנו"ן שבבינה. ועל כן כאשר הדליק אהרן את הנרות מול פני המנורה, אמצעי שבמנורה, שזהו נגד משה רבינו, וגם נגד קדושת השבת, על כן המשיך בזה למטה מהאור הגנוז, ויעש כן אהרן, מגיד שבחו שלא שינה.

הגליון הזה נתנדב על ידי

מוה"ר ר' יעקב דוב גרינוואלד הי"ו לרגל השמחה השחיה במעונו בנישואי בנו למול טוב	מוה"ר ר' יונה ווייס הי"ו לרגל השמחה השחיה במעונו בנישואי בתו למול טוב	מוה"ר ר' יוסף לינק הי"ו לרגל השמחה השחיה במעונו בנישואי בתו למול טוב	מוה"ר ר' מנשה דייטש הי"ו לרגל השמחה השחיה במעונו באירוסו בתו למול טוב	מוה"ר ר' יואל אלתר ראאב הי"ו לרגל השמחה השחיה במעונו בנישואי בנו למול טוב	מוה"ר ר' זאב נאלדבערגער הי"ו לרגל השמחה השחיה במעונו בהולדת בנו למול טוב
מוה"ר ר' דוד חיים וויינגארטן הי"ו לרגל השמחה השחיה במעונו בהולדת בתו למול טוב	מוה"ר ר' מאיר זיכערמאן הי"ו לרגל השמחה השחיה במעונו בהולדת בנו למול טוב	מוה"ר ר' אליקים ארטנער הי"ו לרגל השמחה השחיה במעונו בהולדת בנו למול טוב	מוה"ר ר' יצחק גראסבערג הי"ו לרגל השמחה השחיה במעונו בהכנס בנו לעול התורה והמצות	מוה"ר ר' אשר כהנא הי"ו לרגל השמחה השחיה במעונו בהכנס בנו לעול התורה והמצות	מוה"ר ר' פנחס אויש הי"ו לרגל השמחה השחיה במעונו בהכנס בנו לעול התורה והמצות